

HI1-kurssi**KÄSITETEHTÄVÄN MÄÄRITTELYT (max. 20p)****a) löytöretket (4p)**

* Eurooppalaisten suuret löytöretket alkoivat 1400-luvun lopussa ja kestivät 1700-luvun alkuun. Ne olivat tutkimusmatkoja uusien alueiden ja kauppareittien löytämiseksi. Niitä käytettiin myös välineenä Euroopan ekspansioon ja uusien alueiden valloittamiseen. Löytöretkien lukuisista seurauksista voidaan tässä yhteydessä mainita esimerkiksi siirtomaavallan ja maailmankaupan synty.

b) feodalismi (4p)

* Feodalismi syntyi sydänkeskijalla (800-1200/1300) Länsi-Euroopassa (frankkivaltakunnassa). Hallitsija tarvitsi ritareita ja hoviväkeä. Kun rahatalous oli taantuneena, hän maksoi sota- ja hovipalveluksesta antamalla kruununvasallille hallintaoikeuden tiettyyn maa-alueeseen, jota kutsuttiin läänitykseksi. Kruununvasalli ja hänen alavasallinsa olivat oikeutettuja keräämään veroja alueensa talonpojilta. Feodalismissa oli myös talousjärjestelmä, joka perustui kartanotalouteen ja maaorjuuteen.

c) kolmivuoroviljely (4p)

* Keskijalla Länsi-Euroopassa (Ranskassa) kehittyi kolmivuoroviljely, joka lisäsi maaperän hedelmällisyyttä ja toi vaihtelua satoihin. Samalla satoisuus mahdollisti väestönkasvun voimistumisen. Kolmivuoroviljelyssä peltoon kylvettiin vuorovuosina syysviljaa ja kevätiljaa, ja kolmantena vuonna pelto oli kesannolla ravinteikkuuden palauttamiseksi. Kaksivuoroviljelyyn verrattuna maa lepäsi harvemmin ja näin tuotanto tehostui.

d) korkeakulttuuri (4p)

* Vanhan ajan korkeakulttuurit syntyivät jokilaaksoihin Mesopotamiassa, Egyptissä, Intiassa ja Kiinassa. Korkeakulttuureille tunnusomaisia piirteitä olivat järjestäytyneisyys, kirjoitustaito, lainsäädäntö, kaupunkikulttuuri ja tieteiden kehitys.

e) kolmiokauppa (4p)

* Atlantin kolmiokauppa syntyi 1500-luvulla. Afrikasta kuljetettiin orjia Amerikkaan työskentelemään kaivoksissa ja puuvillapelloilla. Jalometallit ja puuvilla (ja muut raaka-aineet) kuljetettiin Eurooppaan jalostettavaksi. Valmiit tuotteet kuljetettiin Afrikkaan ja vaihdettiin siellä orjiin tai raaka-aineisiin.

2. Tapahtumien aikajärjestys (20p)

1. feodalismi alkaa (n. 800) 2. keskiajan kaupunkien synty (1100-) 3. löytöretket alkavat (1400-luvun jälkipuolisko) 4. kolonialismi alkaa (1520-luku) 5. teollistuminen alkaa (1750-) 6. imperialismi alkaa (1870) 7. massatuotanto alkaa (1800-luvun loppu) 8. kulutusyhteiskunta syntyy (1900-luvun alku)

9. imperialismien aikakausi päättyy (1914) 10. palvelu- ja tietoyhteiskunta syntyy (1975-).

Vaikeaksi osoittautunut tehtävä korvataan harjoitusesseen pistemäärillä säällisen koetuloksen saavuttamiseksi. Yksi täydet pisteet saanut opiskelija pitää luonnollisesti ne. Esseeharjoitus kertoo kuitenkin enemmän historian osaamisesta kuin koetehtävä.

ESSEEKYSYMYKSET

A. Miten erilaiset vesitiet ovat vaikuttaneet ihmisyyhteisöjen kehitykseen? Anna esimerkkejä kolmelta eri aikakaudelta. (20p)

- * Kurssin teemaan liittyvä perinteinen esseetehtävä
- * jokisuistot viljelyn alkualueina (esimerkkejä)
- * asutuksen keskittyminen vesistöjen ääreen
- * joet ja meret kulkuväylinä ja kauppareitteinä, toisaalta myös suojamuuri
- * Välimeren merkitys Kreikan kulttuurin leviämiseen ja kaupankäynnille (siirtokunnat)
- * Välimeren merkitys Rooman imperiumin yhdistäjänä ja kauppateenä
- * Atlantin valtameren merkitys merenkulun tekniikan kehittämisessä → löytöretket
- * Laivastojen merkitys siirtomaavallan levittämisessä ja imperialismien kehittämisessä
- * Siirtolaisuus, pakolaisuus

TAI

B. Mitkä syyt olivat Euroopan kaupunkien kasvun taustalla 1100–1700-luvuilla?

7-13p: Kaupunkien kasvun syinä keskiajalla esimerkiksi kaupan vilkastuminen ja väestön kasvu, uudella ajalla löytöretket. Esimerkkejä jonkin alueen kaupan vilkastumisesta ja kaupunkien kehityksestä.

14-20p: Keskiajalla muutto kaupunkiin merkitsi vapautumista maaorjuudesta. Kauppiaiden ja käsityöläisten muutto markkinoiden ja työtilaisuuksien äärelle. Kaupungit kasvavan hallinnon ja hovi- sijaintipaikkoina.

Maailman karttaan on merkitty neljä aluetta. Ne kuvaavat maailman painopisteitä eri aikoina. (30p)

a) Järjestä painopistealueet oikeaan aikajärjestykseen. Laita vanhin alue ylimmäiseksi. (4p)

Mesopotamia, Rooman valtakunta, Iso-Britannia, Yhdysvallat

b) Selvitä kaikista neljästä painopistealueesta perustelut sille, miksi ne ovat nousseet painopistealueiksi. (16p)

Mesopotamia: Ensimmäisen korkeakulttuurin (Sumerin) synty 3000-luvulla e.Kr. alueelle. Paljon vettä ja hedelmällistä maata, jotka sopivat maanviljelyyn ja kasteluverkostojen rakentamiseen. Sumerien korkeakulttuurissa keksittiin mm. pyörä, kirjoitustaito ja matematiikan 60-lukujärjestelmä, kirjoitettiin ensimmäinen kansalliseepos Gilgameš. Mesopotamia oli viljavaa aluetta, joka myös laajentui lähialueille sotilasjohtajien ansiosta.

Rooman valtakunta oli yli 5 miljoonalla neliökilometrillä oman aikansa laajimmalle levinnyt imperiumi. Se hallitsi Välimeren ja levitti mahtavan armeijansa ansiosta vaikutusvaltansa ympäri Välimeren ja Eurooppaa. Rooma oli taitavasti hallittu ja erinomaisen tieverkoston ansiosta posti, sotilaat, tieto ja tuotteet levisivät nopeasti valtakunnan eri puolille. Valloitetut kansat pystyttiin pitkään pitämään kurissa.

Iso-Britannia oli jo uuden ajan alussa merkittävä merivalta. Sen imperiumissa, joka käsitti laajimmillaan neljänneksen maapallosta, ei koskaan aurinko laskenut. Iso-Britannia teollistui ensimmäisenä monien syiden takia. Maalla oli hiiltä, rautaa, insinööritaitoa, tehokas kanavaverkosto ja laaja siirtomaaomistus. Vapaakauppa vaurastutti maata ja se kykeni tehokkaalla laivastollaan valvomaan maailman merireittejä.

Yhdysvalloilla oli laajat luonnonvarat ja uusia alueita valloitettavana rajaseudulla. Yhdysvaltojen säilyminen yhtenäisenä valtakuntana 1860-luvun sisällissodan jälkeen mahdollisti laajan siirtolaisvyöryn Amerikkaan kultaa vuolemaan. Jokainen siirtolainen koki olevansa oman onnensa seppä. Amerikkalainen insinööritaito, suuret kuluttajamarkkinat, yrittäjäys ja vauraus mahdollistivat nopean teollistumisen ja samalla suurtuotannon. Yhdysvalloista muodostui vähitellen sekä teollinen että sotilaallinen jättiläinen. Voitokkaat sodat 1900-luvulla nostivat Yhdysvallat maailman johtoon.

c) Missä maailman painopiste on nyt? Perustele vastauksesi. (10p)

Yhdysvalloissa ja Kiinassa (Aasiassa). Yhdysvallat on niin taloudellinen, teknologinen, poliittinen, väestöllinen kuin sotilaallinenkin mahti, jolla on ainoana suurvaltana ollut todella maailmanlaajuiset resurssit toimintaansa. Yhdysvaltoja heikentää tällä hetkellä sen vetäytyminen Trumpin aikana monista kansainvälisen järjestelmän järjestöistä, peruskoulutuksen taso ja Kiinan nousu vakavasti otettavaksi haastajaksi taloudellisesti, teknologisesti, väestöllisesti ja aikaa myöden myös sotilaalliseksi kilpailijaksi. Maat ovatkin ajautuneet molemmille vahingolliseen kauppasotaan.